AVİM Yorum • No: 2026 / 22 • Mart 2026

ERMENİ DİASPORASI, DEVLET KONTROLÜ VE DİASPORA POLİTİKASININ SINIRLARI

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Bu yazı AVİM tarafından ilk olarak 27 Şubat 2026'da yayınlanmış İngilizce bir makalenin betimleyici Türkçe çevirisidir.

Giriş

Devlet kontrollü diaspora modelleri, devletlerin yurt dışındaki vatandaşları ve akraba topluluklarıyla nasıl ilişki kurduğu konusundaki tartışmalar bağlamında önem kazanmıştır. Bu yorum yazımız, Türk-Azerbaycan yaklaşımının diaspora politikaları konusunu ele almakta, devlet-diaspora etkileşiminin meşru bir modeli olarak neyin kabul edilebileceğini değerlendirmektedir. Bu kavramsal arka plan çerçevesinde, Ermeni diasporasının ve onun Ermenistan Cumhuriyeti ile olan ilişkisinin özel durumunu irdelemekte, belirli yapılanmaların eylemlerinin ve bunun yarattığı etkinin, egemen karar alma süreci ile ülke dışından dile getirilen beklentiler arasında nasıl gerilimler yaratabileceğini izah etmektedir.

Devlet Kontrollü Diaspora Modeli İddiası

Bu yazıda, Türkiye ve Azerbaycan, yurtdışındaki diaspora örgütlerinin devlet politikasının koordineli uzantıları olarak işlev gördüğü, bir ahtapotun kolları gibi merkezi olarak yönlendirilen bir devlet kontrollü diaspora modeli olarak nitelendirilen bir çerçevede ele alınmaktadır.[1] Bu tür bir betimleme, şu şekilde bir örtük bir varsayımla çalışır: bir devlet, yurtdışındaki vatandaşlarına veya akraba topluluklarına hizmet sağlamak için merkezi mekanizmalar ve kurumlar oluşturduğunda, bu yaklaşım güdümleme veya otoriter kontrolün bir kanıtı olarak kabul edilir. Bununla birlikte, böyle bir çerçeve, uluslararası pratiğin temel bir gerçeğini göz ardı etmektedir: egemen devletler, yurtdışındaki vatandaşları ve ilgili topluluklarıyla kültürel, sosyal, ekonomik ve konsüler bağları sürdürmek için rutin olarak uzmanlaşmış organlar oluştururlar ve bu işlevler çağdaş diplomaside hem normal hem de meşrudur.

Devlet-Diaspora İlişkileri

Önceki tartışmaya dayanarak yapılan analiz, devlet kontrolündeki diaspora anlatısında sıklıkla sorunlu hale getirilen hususları normalleştirerek ilerler. Eğer merkezi kurumların varlığı güdümlemenin kanıtı olarak ele alınırsa, neredeyse her egemen devlet aynı suçlamaya maruz kalır. Zira, yurtdışındaki vatandaşlar ve ilgili topluluklardan sorumlu resmi organlar oluşturulması bir çok devlet için standart bir uygulamadır. Bu görüşe göre, merkezi koordinasyon doğası gereği şüpheli değildir; kültürel koruma, konsolosluk koruması, ekonomik işbirliği ve yapılandırılmış siyasi istişare gibi meşru işlevleri mümkün kılar.

Bu ilişkilerde gerçek zorluk, diaspora aktivizminin ev sahibi ülkenin yasalarını ve önceliklerini görmezden gelmesi ve uzaktan anavatan politikası üzerinde doğrudan etki kurmaya çalışmasıyla ortaya çıkar. Bu perspektiften bakıldığında, bu konuda yapılacak bir değerlendirmenin odak noktası devlet kurumlarını şeytanlaştırmaktan, diaspora aktörlerinin anavatan üzerindeki etkilerini nasıl kullandıkları veya kötüye kullandıklarını incelemeye kaymalıdır.[2]

Ermeni Diasporasının Özel Durumu

Bu genel çerçeve somut vakalara uygulandığında, Ermeni diasporası çeşitli açılardan öne çıkmaktadır. Bu diasporanın çoğu üyesi Ermenistan vatandaşı değil, bulundukları ev sahibi devletlerin vatandaşıdır ve bu nedenle birincil yasal ve siyasi bağlılıkları Erivan'dan ziyade bu ülkelere yöneliktir. Buna rağmen, bazı etkili kesimler, sınırlar, güvenlik, komşu devletlerle ilişkiler, tanıma politikaları ve tarihi iddialar da dahil olmak üzere Ermenistan'ın temel egemenlik kararlarında belirleyici bir ses olmak arayışındadır. [3]

Bu durum yapısal bir gerilim yaratmaktadır. Ermenistan dışında bulunan topluluklar, potansiyel istikrarsızlığın, yeniden izolasyonun veya çatışmanın maliyetini doğrudan üstlenmeden genellikle maksimalist pozisyonları savunmaktadır. Uygulamada, bu dinamikler Ermeni hükümetinin komşularıyla pragmatik bir şekilde etkileşim kurma alanını daraltma ve diaspora-anavatan ilişkilerini, egemen bir devlet üzerinde dış vesayet sağlanması biçimine dönüştürme riskini taşımaktadır.[4]

Türk ve Ermeni Diasporalarının Karşılaştırılması

Bu bağlamda, farklı diaspora topluluklarının ev sahibi toplumlarda ve anavatanlarına karşı kendilerini nasıl konumlandırdıklarını değerlendirmek önem kazanmaktadır. Yurtdışındaki Türk toplulukları genel olarak, ev sahibi ülkelerde entegrasyonu, hukukun üstünlüğüne saygıyı ve günlük birlikte yaşamı önceliklendirirken, Türkiye ile güçlü kültürel ve duygusal bağlarını da korumaktadırlar. [5]

Buna karşılık, Ermeni diasporasının bazı kesimlerindeki aktivizm, sıklıkla Türkiye ve Azerbaycan'a karşı sert ve dışlayıcı anlatılar etrafında örgütlenmiş olup, kimlik politikaları

uzlaşmadan ziyade sürekli çatışma üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda sürekli şeytanlaştırma ve mutlakçı katı söylem, pozisyonları sertleştirmeye, uzlaşmayı engellemeye ve Ermenistan ve komşularında uzlaşma teşviklerini zayıflatmaya eğilimlidir. Ayrıca, düşmanlık ve ırkçı söyleme dayalı diaspora politikası, evsahibi ülkelerin ikili ilişkilerini zorlamakla kalmaz, aynı zamanda bu aktörlerin çoğulcu, liberal-demokratik ortamlardaki güvenilirliğini de zayıflatır.[6]

Egemenlik, Sorumluluk ve Daha Sağlıklı Bir Model

Bu nedenle tartışma, normal devlet uygulamaları ile gerçekten sorunlu aktivizm kalıpları arasında daha net bir ayrım yaparak, devlet kontrollü diaspora modellerinin sorunlu hale getirilmesine geri dönüyor. Temel soru, bir devletin diasporasıyla etkileşime girip girmediği değil, bu etkileşimin egemenlik, demokratik hesap verebilirlik ve hukukun üstünlüğüyle tutarlı olup olmadığıdır.

Sürdürülebilir bir yaklaşım, özellikle Ermenistan örneğinde. diasporadaki aktörlerin ulusal önceliklerin ve risk değerlendirmelerinin belirlenmesinde Ermenistan vatandaşlarının önceliklerini tanımasını gerektirir. Sorumlu etkileşim, uzlaşmaz talepler ve dışlayıcı anlatılarla Ermenistanı kısıtlamak yerine, barışı, normalleşmeyi ve bölgesel istikrarı desteklemelidir. Tüm tarafların şeffaf, hukuka dayalı diaspora politikaları izlemesi, düşmanlık güdümlü aktivizmden uzaklaşmayla birleştiğinde, dış güdümlemeyi etkisiz hale getirmeye ve gerçek bir uzlaşma alanı açmaya yardımcı olabilecektir.

**Resim: Youtube*

[1] The California Courier Editorial Team, Armenian Diaspora and Dangers of a State □□□□□□□□□□ Diaspora Model, The California Courier, January 21, 2026, accessed February 25, 2026, https://www.thecaliforniacourier.com/armenian-diaspora-and-dangers-of-a-state-controlled-diaspora-model-youtube-video/

[2] Alev Kılıç The Armenıan Dıasporas Statements: Not For Reconcılıatıon, But To Seek Revenge, AVİM Commentary, February 08, 2013, https://avim.org.tr/public/en/Yorum/THE-ARMENIAN-DIASPORA-S-STATEMENTS-NOT-FOR-RECONCILIATION-BUT-TO-SEEK-REVENGE; AVİM Editorial Attempts At Dıasporızıng Turkısh Armenıans □ II, AVİM Commentary, January 19, 2019, https://avimbulten.org/public/en/Yorum/ATTEMPTS-AT-DIASPORIZING-TURKISH-ARMENIANS-II

[3] Alev Kılıç, Armenia And The Armenian Diaspora, AVİM Commentary, October 08, 2012, https://www.avimbulten.org/public/en/Yorum/ARMENIA-AND-THE-ARMENIAN-DIASPORA

[4] Turgut Kerem Tuncel, Pashinyan Calls On Armenian Diaspora To Behave Responsibly , AVİM Commentary, October 04, 2024, https://avim.org.tr/en/Yorum/PASHINYAN-CALLS-ON-ARMENIA-DIASPORA-TO-BEHAVE-WITH-RESPONSIBILITY

[5] Mehmet Oğuzhan Tulun, ATTEMPTS AT DIASPORIZING TURKISH ARMENIANS III, AVİM Commentary, May 07, 2019, https://avim.org.tr/public/en/Yorum/ATTEMPTS-AT-DIASPORIZING-TURKISH-ARMENIANS-III

[6] AVİM Editorial Armenian-Kurdish Coalition In Syria: Turcophobia Fuels The Hostile Feelings Of Some Ill-Minded Armenian Nationalists, AVİM Commentary, January 04, 2019, https://avim.org.tr/en/Yorum/ARMENIAN-KURDISH-COALITION-IN-SYRIA-TURCOPHOBIA-FUELS-THE-HOSTILE-FEELINGS-OF-SOME-ILL-MINDED-ARMENIAN-NATIONALISTS

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "ERMENİ DİASPORASI, DEVLET KONTROLÜ VE DİASPORA POLİTİKASININ SINIRLARI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 22. Mart 03. Erişim Kasım 20, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Yorum/ERMENI-DIASPORASI-DEVLET-KONTROLU-VE-DIASPORA-POLITIKASININ-SINIRLARI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır